

NICOL JANOČKOVÁ

*Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied,
Slovenská republika, Bratislava, nicolj@juls.savba.sk*

Slovesné deminutíva v slovenčine¹

Deminutívnosť a intenzifikácia. Čo je a čo nie je slovesné deminutívum? Slovo-
tvorné motivanty slovesných deminutív – deverbatíva (*behať* → *bež-kať*, *spať* →
sp-inkať). Slovo-
tvorný formant deminutív (*hajať* → *haj-kať*, *haj-inkať*, *haj-enkať*,
haj-uškať, *robiť* → *rob-kať* → *do-robkať*, *papať* → *na-papať sa*, *papať* → *pap-
kať* → *na-papkať sa*). Modifikačný typ onomaziologickej kategórie a deminutív-
nosť. Deminutívnosť a lexika orientovaná na dieťa. Deminutívnosť a expresivita
(vyjadrenie ironie). Rozdielny lexikografický prístup pri spracovaní slovesných
deminutív v porovnaní so substantívnymi deminutívami, ktoré sa vo výkladovom
slovníku zväčša hniezdujú.

Diminutives and intensification. What is a verbal diminutive and what it is not?
Word-formative motivative words of verbal diminutives – deverbative verbs (*behať*
→ *bež-kať*, *spať* → *sp-inkať*). Word-formative formant (*hajať* → *haj-kať*, *haj-in-
kať*, *haj-enkať*, *haj-uškať*, *robiť* → *rob-kať* → *do-robkať*, *papať* → *na-papať sa*,
papať → *pap-kať* → *na-papkať sa*). The modification type of onomasiological
category and diminutive words. Diminutives and expressivity (expression of irony).
Diminutives and lexis orientated to children. Different lexicographical approach
to the fixation of verbal diminutives in comparison with noun diminutives. Noun
diminutives are ordered under the headword in monolingual dictionary.

Kľúčové slová: slovesné deminutíva, intenzifikácia, expresivita, výkladový slovník, ne/hniezdovanie deminutív

Key words: verbal diminutives, intensification, expressivity, the monolingual dictionary, ordering or not ordering of diminutives under the headword

0 Deminutívnosť má v slovenčine svoje výrazové stvárnenie v substantívach (*labka*, *chvostík*, *lietadielko*), adjektívach (*bielučký*, *bielučičký*, *bielunký*, *bielulinký*; *múdručký*), adverbiách (*tichučko*; *bledunko*, *bleduško*; *celučičkom*, *domäkunka/do mäkunka*) aj slovesách (*bavkať sa*, *ležinkať*, *hajuškať*, *cupitkať*), čiastočne vo vymedzovacích zámenách typu *všetučko*, *každúčký* a číslovko-

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci grantového projektu VEGA č. 2/0015/14 Slovník súčasného slovenského jazyka – 5. etapa (Koncipovanie a redigovanie slovníkových hesiel a s tým spojený lexikologicko-lexikografický výskum).

vých substantívach typu *miliónik*, *nulka*, ba dokonca aj v citoslovciach typu *ahojček*.

1 Slovesných deminutív je v porovnaní napríklad so substantívnymi deminutívami pomerne menej². Čo je podstatou slovesného deminutíva? Z kategoriálneho hľadiska sloves (procesuálnosť) ako slovného druhu, ktorý pomenúva dynamický príznak substancie, sa tu deminutívnosť nevzťahuje na kvantitatívnu stránku pomenovania (nepomenúva sa »dej menší alebo kratší, ako pripúšťa štandard«), ale skôr na kvalitatívnu stránku (niektorí autori tu hovoria o kvázideminutívnosti, porov. Nagórko 2003), a to na vyjadrenie určitej intenzity slovesného deja vo vzťahu k autorovi výpovede a vyjadrenie autorovho kladného citového postoja (expresívnosť; *deti sa hrajkajú na piesku; chlapček sa hrajká s vláčikom*), resp. prostredníctvom deminutívnej podoby vyjadrenie záporného, ironického hodnotenia (*Je koniec roka 2009, takže kompetentné inštitúcie v zmysle zákona sa budú minimálne šesť rokov »hrajkať«, ako spracovať protipovodňové opatrenia do mája*. *Obecné noviny* 1. 12. 2009; *So zaváraninovými pohármi som sa bavkal asi dve hodiny. Usporiadával ich podľa veľkosti a farieb*. *SME blog* 2005³). M. Pisárčiková (1981a) konštatuje, že nie je výstižné hovoriť o zdrobňovaní deja. J. Bartáková (1995) si kladie otázku, či tu nemožno uvažovať o istej forme stupňovania⁴ a navrhuje pojem intenzifikačné slovesá. No ani pomenovanie intenzifikačné slovesá podľa nás nie je presné. Pretože intenzifikáciu slovesného deja vyjadrujú predovšetkým iné slovesá, zväčša prefixálne alebo prefixálno-reflexívne vyjadrujúce modalitný spôsob slovesného deja, napr. veľkú mieru deja (*Dost' som sa narozprával ja, teraz mi povedz niečo ty; Vyspevovali do rána*), malú mieru deja (*trochu si poskočiť*), zasiahnutie objektu dejom (*Komáre ho doštipali*; porov. Sekaninová 1980).

J. Hansmanová (2010: 401) považuje deminutívnosť (a augmentatívnosť) za jednu z kategórií intenzifikácie:

Intenzifikácia sa vzťahuje na kvantitu príznaku (kvality); intenzifikácia sa interpretuje ako silnejší verus slabší prejav kvality.

² Na druhej strane v porovnaní napríklad s češtinou má slovenčina viacej slovesných deminutív (Nábělková 2010: 397–398).

³ Príklady čerpáme zo Slovenského národného korpusu z verzie prim-6.1-public-all prostredníctvom Sketch Engine (6.0-juls-all + Dictum + Iura + Bruna + Wanda 1.0.20).

⁴ J. Štolc (1958: 74) v súvislosti so zdrobnenými substantívami hovorí o »kvantitatívnom stupňovaní významu«, a ďalej: »Pri zdrobňovaní alebo zveličovaní nejde o porovnávanie, ale o vyjadrenie absolútneho stupňa vlastností« (Štolc 1958: 78).

Prikláňame sa k tvrdeniu J. Hansmanovej, že intenzifikácia je spätá s prežívaním, nevzťahuje sa na príznak entity, ale na prežívateľa, nemení sa intenzita príznaku (teda deja ako dynamického príznaku substancie), ale intenzita prežívania vo vzťahu k príznaku (Hansmanová 2010: 427), napr. *Dobre si sa vyspala?* – *Dobre si sa vyspinkala?* (v druhej vete nie je vyjadrenie »menej spánku«, ale žičlivý vzťah k prežívateľovi slovesného deja). Zo sémantického hľadiska ide najmä o slovesá vyjadrujúce pohyb, rozličné duševné a telesné činnosti alebo stavy (*gul'kať, bežkať, hrajkať sa, hnevkať sa, ležinkať*).

1.1 Z onomaziologického hľadiska sa slovesné deminutíva zaraďujú do MODIFIKAČNÉHO TYPU ONOMAZIOLOGICKEJ KATEGÓRIE, ktorý popri onomaziologickej kategórii deminutívnosti zahŕňa slovesný vid a spôsob slovesného deja, kauzatívnosť a reflexivizáciu (Furdík 2004: 105). Slovník koreňových morfém slovenčiny (1. vyd. 2005, 3., upravené a doplnené vyd. 2012) ako modifikačné vyčleňuje tautologické varianty – nesémantická modifikácia (*kuť/kovať*), frekventatíva (*chodievať*), deminutíva (*cupkať, cupitať*), intenzíva (*narobiť sa, pospať si*), inchoatíva (*rozplakať sa*) a negatíva (*nezabúdať*).

Modifikácia sa realizuje v rámci totožného slovného druhu a má sémantickú funkciu. Pri slovesách sa modifikuje intenzita, expresívnosť, modálnosť, temporálnosť a lokálnosť (Sokolová 2007: 5). My dopĺňame, že pri slovesných deminutívach sa modifikuje intenzita prežívania vo vzťahu k príznaku, a to tak, že buď deminutívne sloveso nadobúda expresívny príznak vo vzťahu k svojmu slovesnému motivantovi (*búchať päťou do stola* → expr. *buchkať paličkou*), alebo sa zosilňuje/zoslabuje expresívny príznak vo vzťahu k slovesnému motivantovi (expr. *čarbať: nenaučil sa pekne písať, stále čarbe* – expr. zried. *čarbikať: čarbikať si po papieroch*; hrub. *grcať: bolo mu zle, aj grcal* – zjemn. *grckať: dieťaťko, ktoré často grcká, krmte radšej častejšie, ale v menších porciách*).

V slovenčine sa otázke slovesných deminutív venovala len malá pozornosť. M. Pisárčiková (1981b) vníma deminutíva v rámci modalitno-intenzitných slovesných dejov s rozličnými stupňami intenzity deja, teda v rámci spôsobu slovesného deja, čiže deminutívne slovesá radí dovnútra onomaziologickej kategórie. J. Horecký (1959, 1971) zdobené slovesá iba vymenúva ako osobitný slovotvorný typ v rámci sufixálnych subjektových slovies (napr. *robkať, jedkať, sadkať, škrabkať, dupkať, stupkať, hajkať*). J. Bartáková (1995) ich porovnávala s českými prípadmi, pričom vyčlenila:

- DEMINUTÍVA MENIACE INTENZITU SLOVESNÉHO DEJA (pravé deminutíva)
 - dochádza k zmene kvantity deja a pripája sa aj kladný, prajný vzťah hovoriaceho k priebehu deja (*krivkať, buchkať, chrapkať, hryzkať, driemkať, drapkať, badurkať*);

- DEMINUTÍVA STUPŇUJÚCE INTENZITU EXPRESÍVNEHO PRÍZNAKU (nepravé intenzifikačné deminutíva) – sú skôr kvalifikujúce, používajú sa v kontakte s deťmi (*papkať, plačkať, buvičkať*), ako eufemizmy (*grckať*), na vyjadrenie prehnanej úcty k vysokopostavenej osobe (*robkať, sadkať si*) alebo ironicky (*rozumkovať*).

1.2 Tak ako pri ostatných slovných druhoch aj pri slovesných deminutívach je charakteristickým morfémovým ukazovateľom sufix *-k-* a jeho varianty (*-in:k-a:t', -en:k-a:t', -uš:k-a:t', -ič:k-a:t'*). Pri tvorbe slovesných deminutív môže dôjsť k hláskovým alternáciám, ale na tomto mieste sa im nebudeme venovať. Suffix *-k-* je polyfunkčný:

- (a) je DEMINUTÍVNOU DERIVAČNOU MORFÉMOU pri deverbatívach – nemotivovaných: *bav-i:t' sa* → *bav-k-a:t' sa*, *bež-a:t'* → *bež-k-a:t'*, *bol-ie:t'* → *bol-k-a:t'*, *búvať* → *buv-ič:k-a:t'/buv-in:k-a:t'/buv-i:k-a:t'*, *cic-a:t'* → *cic-k-a:t'*, *cmúľ-a:t'* → *cmúľ-k-a:t'*, *čerp-a:t'* → *črp-k-a:t'*, *čuč-a:t'* → *čuč-k-a:t'*, *driap-a:t'* → *drap-k-a:t'/driap-k-a:t'*, *driem-a:t'* → *driem-k-a:t'*, *grc-a:t'* → *grc-k-a:t'*, *hač-a:t'* → *hač-k-a:t'/hač-in:k-a:t'*, *hmat-a:t'* → *hmat-k-a:t'*, *hnev-a:t' sa* → *hnev-k-a:t' sa*, *hrab-a:t'* → *hrab-k-a:t'*, *hr-a:t' sa* → *hr-aj:k-a:t' sa*, *hrýz-t'* → *hryz-k-a:t'*, *chyt-a:t'* → *chyt-k-a:t'*, *kop-a:t'¹* → *kop-k-a:t'¹* (okopávať zem), *kop-a:t'²* → *kop-k-a:t'²* (nohami), *kriv-a:t'* → *kriv-k-a:t'*, *kýv-a:t'* → *kyv-k-a:t'*, *lap-a:t'* → *lap-k-a:t'*, *lež-a:t'* → *lež-k-a:t'/lež-in:k-a:t'*, *lež-a:t'* → *lih-a:t'*, *lih-a:t' si/lah-n-ú:t'*, *lah-n-ú:t' si* → *laž-k-a:t'*, *laž-k-a:t' si*, *líz-a:t'* → *liz-k-a:t'*, *mac-a:t'* → *mac-k-a:t'*, *mot-a:t' sa* → *mot-k-a:t' sa*, *pap-a:t'* → *pap-k-a:t'*; deverbatívach motivovaných zo substantív: *gul'-a* → *gúl'-a:t'* → *gul'-k-a:t'⁵*; deverbatívach motivovaných z citoslovieč⁶: *baf* → *baf-a:t'* → *baf-k-a:t'*, *buch-buch* → *búch-a:t'* → *buch-k-a:t'*, *cap/cáp* → *cáp-a:t'* → *cap-k-a:t'*, *cup-cup* → *cup-it-a:t'* → *cup-it-k-a:t'*, *člap* → *čliap-a:t'* → *čliap-k-a:t'*, *čt/čš* → *čuš-a:t'* → *čuš-k-a:t'*, *dob-d'ob* → *d'ob-a:t'* → *dob-k-a:t'*, *d'ub-d'ub* → *d'ub-a:t'* → *d'ub-k-a:t'*, *fř/fřk* → *fřk-a:t'* → *frc-k-a:t'*, *haja* → *haj-a:t'* → *haj-k-a:t'/haj-in:k-a:t'/haj-en:k-a:t'/haj-uš:k-a:t'*, *ham-ham* → *ham-a:t'* → *ham-k-a:t'*, *hop-hop* → *hop-a:t'* → *hop-k-a:t' si*, *chlip* → *chlip-a:t'* →

⁵ Pri slovesách *gul'kať* a *gul'kať sa* predpokladáme viacnásobný motivačný vzťah, a to buď odvodenosť zo slovesa (*gul'-a* → *gúl'-a:t'* → *gul'-k-a:t'*, *gul'-a* → *gúl'-a:t' sa* → *gul'-k-a:t' sa*) alebo odvodenosť od deminutívneho substantíva, vtedy sloveso hodnotíme ako derivát z deminutíva (*gul'-a* → *gul'-k-a* → *gul'-k-a:t'*, *gul'-a* → *gul'-k-a* → *gul'-k-a:t' sa*).

⁶ Pri tejto skupine slovies (so sufixom *-k-*) však možno predpokladať aj priamy vznik od interjekcií, napr. *ham-ham* → *ham-k-a:t'* »robiť ham-ham« (= jesť), ide o paralelnú deriváciu slovies *hamať, hamkať* od interjekcií. Vtedy by sme jednotku typu *hamkať* hodnotili ako deinterjektívnu a nedeminutívnu (transflexná funkcia sufixu *-k-*). Za túto poznámku ďakujeme prof. dr hab. Krystyne Kleszczowej.

chlip-k-a:t', chmat → chmát-a:t' → chmat-k-a:t', chňap/chňaps → chniap-a:t' → chňap-k-a:t', chrap/chráp → chráp-a:t' → chrap-k-a:t', chrum-chrum → chrúm-a:t' → chrum-k-a:t', chrup-chrup → chrúp-a:t' → chrup-k-a:t', klop-klop → klop-a:t' → klop-k-a:t', zob → zob-a:t' → zob-k-a:t') alebo pri deminutívach utvorených slovotvornou analógiou, napr. *bad-k-a:t'* – nie je synchronne slovotvorne motivované, ale obsahuje derivačnú morfému *-k-* (demotivovaný afix bez derivatotvornej funkcie, porov. Ivanová 2006: 112);

- (b) popri fonologickom variante *-č-* (*cip-č-a:t', ciep-č-a:t', ciap-č-a:t'*) je DERIVAČNOU MORFÉMOU pri tvorení deinterjektívnych sloviess (*cup-cup → cup-k-a:t', cupi → cupi-k-a:t', cvrk/čvrk → čvrč-k-a:t', cvrnk → cvrn-k-a:t', čap/čľap/čliap → čap-k-a:t', čľap → čľap-k-a:t', ham-ham → ham-k-a:t', hop-hop → hop-k-a:t', hup-hup → hup-k-a:t', kuc-kuc → kuc-k-a:t', lup → lup-k-a:t', šmot → šmot-k-a:t' sa; ťap, ťap-ťap → ťap-k-a:t', ťap → ťap-uš:k-a:t'*; pri tejto skupine sloviess sa varianty sufixu *-k-* vyskytujú v obmedzenej miere); alebo pri tvorení iných typov sloviess (*badúr-i:t' → badur-k-a:t', baf → baf-a:t' → baf-k-a:t'* (ale aj ako deinterjektívne *baf → baf-k-a:t'*)).

1.3 Tvorenie deminutív je zviazané s komunikačnou situáciou, t. j. vzhľadom k akému komunikačnému partnerovi sa použije deminutívum a aký komunikačný zámer sa tým sleduje. Pri produkcii deminutív sa uplatňuje ONOMAZIOLOGICKÝ POSTUP (O → F), priradenie formálnej štruktúry k významu zdrobnenia. Pri dekódovaní deminutív vychádzame zo SEMAZIOLOGICKÉHO POSTUPU (F → O), analyzujeme jednak formálnu stránku (prítomnosť morfémy *-k-*, príp. jej variantov *-in:k-*, *-en:k-*, *-uš:k-*, *-ič:k-*) a slovotvorný motivant derivátu a zisťujeme, či ide o vyjadrenie kvantitatívnej alebo kvalitatívnej, resp. kvantitatívno-kvalitatívnej (expresívnej) stránky prežívateľa vo vzťahu k slovesnému deju. Napr. jednotka *cic-k-a:t'* bola odvodená od prvého významu slovesa *cic-a:t'* »ústami, pyskom vyťahovať mlieko z materských žliaz« (Slovník súčasného slovenského jazyka. a – g, 2006: 423; ďalej SSSJ), pričom komponent *-k-* vyjadruje sému »po troche«, »v menšom množstve«: »po troche vyťahovať jazykom tekutinu, cicat', ťahať; syn. cuckať, mogať« (SSSJ. a – g, 2006: 424). K hláskovým alternáciám pri derivácii tohto deminutíva nedošlo. V slovese *cic-a:t'* je komponent *-k-* súčasťou koreňovej morfémy, takže nejde o deminutívum. Pri slovese *ťap-k-a:t'* máme samostatnú derivačnú morfému *-k-*, ale motivantom je interjekcia *ťap*, *ťap-ťap* (*ťap*, *ťap-ťap → ťap-k-a:t'*).

K slovesným deminutívam sa vo všeobecnosti radia iba slovesá odvodené morfému *-k-* od sloviess (*driemať → driemkať*). Napr. M. Pisárčiková (1981a) za deminutíva nepovažuje deinterjektíva (*achkať, cupkať, hopkať*) a depron-

⁷ Porov. poznámku pod čiarou č. 6.

miná (*mojkat'*), ale konštatuje, že niektoré tieto slovesá k základnému významu priberajú aj zdrobnenosť. Pri deinterjektívnych slovesách (*t'ap*, *t'ap-t'ap* → *t'apkat'*) má slovotvorný formant *-kat'* transflexnú funkciu, pomáha previesť mimojazykovú skutočnosť (zvuk) na pomenovanie procesu. Na rozdiel od deminutív typu *driemkat'* deinterjektívne a depronominálne slovesá spadajú do reprodukčného typu onomaziologickej kategórie, presahujú teda hranice jedného slovného druhu (*cvrk* → *cvrlikat'*, *môj* → *mojkat'*)⁸.

Depronominálne jednotky typu *môj* → *mojkat'* (»prejavovať lásku, náklonnosť nežným, láskavým správaním, hladkaním, objímaním a pod.«), *môj* → *mojkat' sa* (»navzájom si prejavovať lásku, náklonnosť rôznymi nežnosťami, hladkaním, objímaním a pod.«) sú expresívnymi jednotkami, nie však deminutívnymi, nemajú svoj bezpríznačový nedeminutívny korelát (na rozdiel od *túl-i:t'* → *tul'-k-a:t'* »nežne pritíkať, vinúť«).

1.4 Pri celkovom derivačnom pohľade na slovesá obsahujúce derivačnú morfému *-k-* sa ukazujú tieto slovotvorné typy:

<i>driem-a:t'</i> → <i>driem-k-a:t'</i>	deverbatívne deminutívum z nemotivovaného slovesa
<i>búv-a:t'</i> → <i>buv-ik-a:t'</i>	deverbatívne deminutívum z detského slovesa (t. j. expresívne motivovaného)
<i>buch</i> → <i>búch-a:t'</i> → <i>buch-k-a:t'</i>	deverbatívne deminutívum z deinterjektívneho slovesa
<i>t'ap-t'ap</i> → () → <i>t'ap-k-a:t'</i>	deinterjektívne ?nedeminutívum
() → () → <i>bad-k-a:t'</i>	?deminutívum na základe analogickej derivácie

Relatívne bezproblémové sú typy *driemkat'*, *buvikat'*, *buchkat'*, teda jednotky utvorené z rozličných typov slovies (deverbatíva), ktoré spája prítomnosť nedeminutívneho korelátu (bez ohľadu na jeho sémantickú príznačnosť – detské *búvať*; typ *buchkat'* však možno vnímať aj ako deinterjektívum). Diskutabilné sú preto typy *t'apkat'* a *badkat'*, ktoré nemajú svoj porovnávací nedeminutívny slovesný korelát, ku ktorému by sa intenzifikácia vyjadrila. Typ *t'apkat'* spája s typom *buchkat'* deinterjektívny pôvod (pri *buchkat'* je jednou z možností sprostredkovanosť cez sloveso *búchať* alebo priama motivácia interjekciou *buch*), s typom *buvikat'* zase expresívny príznak, ktorý deminutíva buď nadobúdajú, alebo jeho prítomnosťou sa zjemňuje alebo zosilňuje vzťah prežívateľa k slovesnému dej. Typ *badkat'* je rovnako expresívny a deminutívnosť je

⁸ K. Vužňáková (2006) zaraďuje, na rozdiel od M. Dokulila (1982) alebo J. Furdíka (2004), reprodukčný typ onomaziologickej kategórie (deinterjektíva typu *jajkat'* »hovoríť jaj«) do mutácie. Pri transpozícii rozlišuje aj prechod substancie na dej (*kraľovať*) a prechod vlastnosti na dej (*zelenat' sa*).

signalizovaná skôr sémanticky »ísť pomalým, neistým, namáhavým krokom, krivkať« (*badkať drobnými krôčikmi; opatrne badkal k bráne*).

1.5 Pri deminutívach s prefixom (nemusí ísť o prefixálny postup vzniku týchto jednotiek, ale o to, že tieto jednotky obsahujú prefix) sa môže uplatniť viacnásobná motivácia, a to:

- (a) buď prefixáciou zo základového deminutíva – DEVERBATÍVNE DEDEMINUTÍVUM (derivát, deminutívum z deminutíva):

čerp-a:t' → črp-k-a:t' »po troche naberať, načierať tekutinu a prelievať ju« → *na-črp-k-a:t'* »po troche nabráť, slabým prúdom naliať malé množstvo tekutiny«;

mot-a:t' sa → mot-k-a:t' sa »pomaly, neisto chodiť« → *do-mot-k-a:t' sa* »pomalým, neistým krokom prísť«;

klep-a:t' → klep-k-a:t' »(pri písaní) udierať na klávesy; takto písať text« → *na-klep-k-a:t'* »napísať text na písacom stroji alebo počítači (údermi prstov na klávesy)«;

- (a) alebo sufixáciou z prefixálneho nedeminutíva – DEVERBATÍVNE DEMINUTÍVUM (derivát z nedeminutíva):

čerp-a:t' → na-čerp-a:t' »odobrať ručne alebo čerpacím zariadením (obyč. tekutú látku) z väčšieho zdroja« → *na-črp-k-a:t'* »po troche načerpať malé množstvo tekutiny«;

mot-a:t' sa → do-mot-a:t' sa »pomalým, neistým krokom prísť« → *do-mot-k-a:t' sa* »pomalým, neistým krokom prísť«;

klep-a:t' → na-klep-a:t' »napísať text na písacom stroji alebo počítači (údermi prstov na klávesy)« → *na-klep-k-a:t'* »napísať text na písacom stroji alebo počítači (údermi prstov na klávesy)«. Zo synchronného hľadiska sa príznak deminutívnosti v motiváčnej dvojici *naklepať → naklepkať* oslabil a slovesá vystupujú ako synonymá v hovorovom význame »napísať text na stroji alebo počítači«.

2 Slovesá odvodené priamo z interjekcií (*ham-ham → hamkať*) primárne patria k detským slovám. V našom materiáli slovesných deminutív z prvých troch zväzkov SSSJ (a – g, 2006; h – l, 2011; m – n, pracovná elektronická verzia 2015) sa vyskytlo 40 slovies s funkčným kvalifikátorom det. (detské), z toho 5 bolo deinterjektívne utvorených (*bacať, hamat', hapať*; čo predstavuje 12,5 %) a 22 bolo deverbatívnych deminutív (*hryzkať*, vrátane derivátu z deminutíva – *napapkať sa*, t. j. 55 %). DETSKÉ SLOVÁ v slovenskom kontexte sú jednotkami, ktoré používajú dospelí v komunikácii s dieťaťom (porov. reč orientovaná na dieťa; Slančová 1999), aj jednotkami, ktoré používajú deti samy (Ondráčková 2010). Z. Ondráčková (2010: 14) k detským slovám radí deminutíva, hypokoristiká, eufemizmy (*bacnúť, papat', bakany*), interjekčné a onomatopoické pomenovania, metaforické a metonymické pomenovania (*gombička* – nos, *pusinky* – prsia). Vnímanie deinterjekčných slovies ako istého druhu slovesných deminutív pravdepodobne súvisí s tým, že citoslovčia

na začiatku rečovej ontogenézy detí sú polyfunkčné a často sa používajú vo funkcii prísudku (*ideme ham-ham* = *ideme jest'*). Z. Ondráčková tu hovorí o asymetrii medzi kategoriálnym významom slovného druhu – procesuálnosti a formou, akou je tento význam vyjadrený.

Posledné výskumy rečovej ontogenézy detí ukazujú, že substantívne deminutíva v slovenčine sú prvými slovotvorne motivovanými slovami v detskej reči a v porovnaní s kompozitami, ktorých je viac, sa používajú frekventovanejšie (Vužňáková 2012). Podobne ako pri okazionalizmoch možno pri nich hovoriť na začiatku rečovej ontogenézy o nominačnej funkcii (snaha pomenovať »niečo malé/menšie ako motivant«), neskôr prevláda pragmatická funkcia používania.

Niektoré deminutíva majú z lexikálneho hľadiska štatút druhostupňového detského slova, zo slovotvorného hľadiska sú však stále prvostupňovými deminutívami, napr. *hajať* → *hajkať/hajuškať/hajinkať/hajenkať*. Pri variantných deminutívach prvotným motivátom je jednotka s čistým k-ovým formantom (*hajkať*), ostatné varianty vznikli rozšírením derivačnej morfémy *-k-* o infixy (*haj-uš:k-a:ť*, *haj-in:k-a:ť*, *haj-en:k-a:ť*). Z. Ondráčková (2010) tieto varianty hodnotí ako druhostupňové. Nazdávame sa, že tu nejde o druhostupňový derivát, pretože infixy len rozširujú derivačnú morfému, nie sú samostatnou derivačnou morfému, ktorá by tvorila novú jednotku (teda nemáme napr. *haj-a:ť* → **haj-uš-a:ť* → *haj-uš-k-a:ť*, ale *haj-a:ť* → *haj-uš:k-a:ť*).

3 Modifikačný typ onomaziologickej kategórie, do ktorého sa radia deminutíva, je podľa C. Avramovej (2006: 33) najviac zviazaný s pragmaticko-štylistickou funkciou, keďže vo svojej podstate slúži na vyjadrenie subjektívneho vzťahu používateľov jazyka k pomenovanému denotátu. Pragmaticko-štylistická funkcia zahŕňa aj EXPRESÍVNU FUNKCIU, ktorá sa navrstvuje na deminutívnosť (v zmysle »čo je malé, je milé«). Ako je známe, pri slovesných deminutívach ide skôr o vyjadrenie kvalitatívneho hodnotenia. Kvalitatívne hodnotenie je spojené s expresívnym vyjadrením. Pre stanovenie expresivity slova je dôležitá synonymia (Zima 1961), teda prítomnosť bezpríznačného synonyma ako porovnávacieho základu pre expresívny výraz (*kričať* – expr. *revat'* na *diet'a*). Je dôležitá synonymia aj pre deminutívnosť, teda vzhľadom na ktorú lexému je istá lexéma deminutívna (a možno aj expresívna)? Z tohto hľadiska je dôležitá prítomnosť motivanta, s ktorým sa porovnáva a zisťuje, či vyjadruje slabšiu/silnejšiu intenzitnosť ako motivant (*grcať* – *grckať*, *čučať* – *čučkať*, *dobať* – *dobkať*). V prípade detských slov môžeme povedať, že slovesné deminutíva vyjadrujú vlastnú deminutívnosť a z hľadiska expresivity sú štandardne použitými jednotkami v reči orientovanej na dieťa (Slančová 1999; Slančová – Zajacová 2007).

Slovesné deminutíva (deverbatívne) patria medzi inherentné expresíva, pričom slovo tvorným postupom (sufixáciou) expresívnosť buď získavajú, alebo ju týmto slovo tvorným postupom istým spôsobom modifikujú.

Pri porovnaní motivačných dvojíc typu slovesný motivant – deminutívny slovesný motivát sa ukazujú tieto skutočnosti:

- (a) motivačná dvojica sa odlišuje na osi sémantická bezpríznačnosť – expresívna príznačnosť (*baviť sa* – hypok. *bavkať sa*; *hrať sa* – det. al. expr. *hrajkať sa*; *driemať* – expr. *driemkať*; *bežať* – expr. *bežkať*; *krívať* – trochu expr. *krivkať*; *chytať* – expr. *chytkáť*; *lapať* – expr. *lapkať*; *hmatať* – expr. *hmatkať*; *kývať* – expr. *kyvkať*; *ležať* – expr. *ležkať*, *ležinkať*; *lízať* – expr. *lizkať*; *hnevať sa* – zjemn. *hnevkať sa*; *bolieť* – expr. *bolkať*);
- (b) motivačná dvojica s rovnakým expresívnym príznakom – tvoria slovo tvorné synonymá (det. *búvať* – det. *buvičkať*, *buvikať*, *buvinkať*; det. *hajať* – det. *hajkať*, *hajuškať*, *hajinkať*; det. al. expr. *hačať* – det. al. expr. *hačkať*, *hačinkať*; det. al. expr. *hamať* – det. al. expr. *hamkať*; expr. *koprcáť sa* – expr. zried. *koprcikať sa*; expr. *motáť sa* – expr. *motkať sa*);
- (c) motivačná dvojica s obidvoma príznakovými členmi, pričom člen s k-ovým formantom vyjadruje silnejší stupeň príznačnosti (pejor. *cmúľať sa* – pejor. *cmulkať sa*; expr. *čarbať* – expr. zried. *čarbikať*) alebo slabší stupeň (expr. *čučať* – zjemn. *čučkať*; expr. *čušať* – zjemn. *čuškať*; hrub. *grcať* – zjemn. *grcikať*; expr. *chrápať* – zjemn. *chrapkať*);
- (d) sufix *-k-* má inú funkciu ako deminutívnu (slovo tvorné varianty *bafať*, *bafkať*).

Slovesá s k-ovým formantom sú zväčša motivované prvými (základnými) významami motivanta), ale môžu špecifikovať svoju významovú štruktúru, pričom ďalšie významy už nie sú deminutívne, napr.

buchkať 2. region. (dreveným náradím) lámať, zmäkčovať ľan al. konope: *Z dvorov sa ozývalo tupé buchkanie*. [A. Habovštiak]; *Ľan viažu do snopkov, dajú urosiť do močidla a potom buchajú*. [Sme 1998]

3.1 Ak hovoríme o expresivite deminutív, nemôžeme obísť prípady s negatívnou hodnotiacou sémou realizovanou ako IRÓNIA. Výpoveď formulovaná ironicky kladie na percipienta vyššie nároky súvisiace s dekódovaním komunikačného zámeru (porov. aj mechanizmus tvorenia jazykového dôvtipu Sarnowski 1991: 49). M. Nábělková (2010: 406), ktorá sa zaoberala augmentatívami, konštatuje:

Sémanticko-pragmatický efekt modifikačnej derivácie deminutív a augmentatív koliduje pri jednotlivých slovách (resp. pri ich konkrétnych použitíach) v priestore kvantitatívnej a kvalitatívnej modifikácie. Kvantitatívna zložka modifikácie vedie (s využitím

príslušných formantov) k protikladu deminutívnosť – augmentatívnosť, pri kvalitatívnej možno zvažovať rozličné významové zafarbenie derivátov na osi melioratívnosť – pejoratívnosť.

K. Buzássyová (2008: 117) spochybňuje názor, že v prípade substantívnych zdrobnení ironicky možno použiť akúkoľvek lexikálnu jednotku, pretože v ironickom zmysle sa používajú len slová s kladným, pozitívnym významom, a niektoré deriváty majú tendenciu tvoriť zdrobneniny, ktoré sa používajú v ironickom význame, a iné nie.

V prípade deminutívnych slovíčok je ironický príznak lexikograficky zachytený pri dvoch synonymných slovesách – lexikalizovaná irónia v podobe samostatného, lexikograficky číslovaného významu, lexie (*bavkať sa, hrať sa* »neprimerane pomaly, zdĺhavo niečo robiť«). Ostatné prípady sa ukazujú ako textové aktualizácie irónie, napr.

*Po spresňujúcej otázke, či si myslí, že zdrojom napätia v jeho tíme je kritika novinárov, sivovlasý mág sa nechal počuť, že médiá si môžu húst', čo chcú, profesionálov to nemôže rozhádzať. Doslova povedal: »Médiá sú ako myši, len **hryzkajú**, to neublíži.« (Denník Šport 24. 6. 2010)*

*Martin pochopil, že kto chce s vlkami žiť, musí s nimi vyť. Vybojoval si svoje miesto na žobranie, vytipoval si obchody, v ktorých kradol (vždy ich menil, aby nebol podozrivý), a po večeroch mohol v pokoji s kamarátmi-kolegami niečo zjesť a **cuckať** čučo. (Cesta – mesačník abstinentov, bezdomovcov a sympatizantov. Prešov: Gréckokatolícka charita 2007, č. 11)*

*Imriško je dobrý človek, akurát... záhradkár! Kvôli nemu už nechodíme ani na balkón! Má tam skabničky. Ide do roboty – **kopká si**. Príde z roboty, **kopká si**. Vstane v sobotu – polieva! A v nedeľu – pleje! Na balkóne je skalka! Pane, veď ja sa na holé nebo už ani nemôžem pozrieť! Musím filozofovať v kuchyni! (V. Klimáček: Slovenský raj, 2001)*

4 Vo VÝKLADOVÝCH SLOVNÍKOCH SLOVENČINY sa vo všeobecnosti zdrobnené substantíva vykladajú pomocou priradenia k základovému slovu – hniezdovanie – a táto technika sa zdôvodňuje pravidelnosťou niektorých slovotvorných typov. Výnimku tvoria tie deminutíva, ktoré popri deminutívnom význame nadobudli aj iný význam (porov. Balážová 2009: 142–151; Balážová 2010: 209–223), napr. *chlebiček* (zamestnanie: *učiteľský chlebiček*), *hviezdička* (grafické znamienko: *kláves s hviezdíčkou*), *jablčko* (anat. okrúhla [sezamská] kosť v šľache stehnového svalu). Zdrobnený význam je explicitne uvedený, často v kombinácii s expresívnosťou⁹.

⁹ E. Balážová (2010: 210) hovorí pri substantívnych zdrobneniach o »dvojakej derivácii deminutivizácie«: *popri vecnom význame zmenšeného, zdrobneného sa spravidla zdrobneniny stávajú nositeľmi rôznej miery expresivity a hodnotiaceho citového (kladného alebo negatívneho) postoja.*

Slovesné deminutíva sa, na rozdiel od substantívnych deminutív, vždy fixujú ako samostatné heslá (rovnako ako aj adjektívne a adverbálne deminutíva), príp. ako slovotvorný variant k nedeminutívnemu slovesu (motivantovi), ak sa deminutívnosť oslabilá – formálne deminutívum (*badúrit'*, *badurkat'*, *bafať*, *bafkat'*, *cupitať*, *cupitkat'*), alebo ako viaceré deminutívne varianty (*buvičkať*, *buvikať*, *buvinkať*, *hačkať si*, *hačinkať si*) zväčša s hodnotiacim kvalifikátorom expr., ale bez explicitného poukazu na to, že ide o deminutívum. Spôsob samostatného spracovania slovesných deminutív naznačuje, že nejde o pravidelný slovotvorný typ (netvorí sa systematicky od väčšiny slovíes). Tento postup súvisí do istej miery aj s lexikografickou tradíciou a s nevyhranenou povahou tejto onomaziologickej kategórie.

krívať' -va -vajú -vaj! -val -vajúc -vajúci -vanie nedok. 1. ► klásť nohy pri chôdzi nerovnomerne, dostupovať najčastejšie na jednu nohu tak, že sa celá postava vychýli na jednu stranu, skríví (v dôsledku telesného poškodenia, zranenia a pod.); syn. napádať: *k. na pravú, ľavú nohu; nepatrne, mierne k.; starý kôň už aj kríva; Viditeľnejšie kríva a chodí o palici.* [Š. Žáry]; *Palec sa zahojil, no zat'ko podnes trochu kríva.* [J. Kroner] 2. expr. (za čím; 0) ► zaostávať, nedosahovať požadovanú úroveň; syn. pokrívkať: *k. za dobou; kvalita kríva za kvantitou; zásobovanie obchodu trochu kríva* □ fráz. *krívať na obe nohy* (o výsledku duševnej práce) byť úplne nevyhovujúci, nesplňať isté požiadavky

krivkať' -ká -kajú -kaj! -kal -kajúc -kajúci -kanie nedok. trochu expr. ► klásť nohy pri chôdzi nerovnomerne, mierne dostupovať najčastejšie na jednu nohu tak, že sa celá postava vychýli na jednu stranu, skríví (v dôsledku telesného poškodenia, zranenia a pod.), krívať: *k. s barlami, o paličke; pomaly krivkal dolu kopcom; Naboso stúpil na kamienok a začal krivkať.* [A. Hykisch]; *Kôň pokojne krivkal a ťahal sane v snehovej fujavici až do mesta.* [J. F. Kunik]

Čím sa odlišujú slovesné deminutíva od svojich motivantov? Ide hlavne o:

- (a) ŠTYLISTICKÚ PRÍZNAKOVOSŤ – expr., hypok., zjemn., det., často iron. a pod.; ak je motivant expresívny, deminutívum túto expresívnosť napríklad zjemňuje:

chrápať' 2. expr. ► oddávať sa spánku, oddychu, spať; syn. drichmať: *spokojne si chrápal;*

chrapkať' 2. zjemn. ► oddávať sa spánku, driemať, spať: *pokojne si ch.*;

- (b) VÝKLAD obsahujúci sémy ako napr. »trochu«, »jemne«, »zľahka«, »mierne«, »pomaly«, »slabo«, »s menšou intenzitou«, »ticho«, »malými krokmi«;
- (c) KONKRETIZÁCIU OBJEKTU, na ktorý sa dej vzťahuje (sémantizácia typu o deťoch; obyč. v styku s deťmi), napr.

boľkať' expr. ► (obyč. v styku s deťmi) bolieť: *čo ťa boľká?*

buchkať 1. expr. ► slabo udierať, syn. klepkať, klopkať: *b. paličkou*

cickať expr. (čo) ► po troche vyťahovať jazykom tekutinu, cicať, ťahať, syn. cuckať, mogať: *bábätko cická mliečko*

grckať zjemn. ► (o dieťaťi) vracaať, dáviť

5 ZÁVER

Slovesné deminutíva sú modifikačnými derivátmi, ktoré pomenúvajú rovnaký dej ako ich slovesný motivant, ale so zreteľom na intenzitu prežívania tohto deja autorom výpovede, nie na intenzitu samotného deja. Intenzita prežívania sa prejavuje ako nadobudnutie expresívneho príznaku alebo zosilnenie/zoslabenie existujúceho expresívneho príznaku vo vzťahu k slovesnému motivantovi, ktorý vystupuje ako porovnávací korelát.

Najtypickejšími predstaviteľmi sú deverbatívne deminutíva odvodené od slovíč s rozličnou derivačnou históriou (od nemotivovaných slovíč *robiť* → *robkať* alebo od deinterjektívnych slovíč *buch* → *búchať* → *buchkať*). Problematické sú typy odvodené priamo od citoslovíec k-ovým formantom (*ťap-ťap* → *ťapkať*) a deriváty na základe analogickej slovotvorby (*badkať*), pri ktorých k-ový formant nie je deminutívnou derivačnou morféomou a ktoré nemajú svoj porovnávací korelát, ale týmto k-ovým formantom a expresívnosťou sa zblížuju s deminutívnosťou. Medzi deminutívami je veľa detských slov, ktoré vznikajú práve z interjekcií a vyznačujú sa variantnosťou (*haja* → *hajať* → *hajkať/hajinkať/hajenkať/hajuškať*).

Lexikograficky sú slovesné deminutíva spracované samostatne (*krívať* – *krivkať*) na rozdiel od pravých substantívnych deminutív, ktoré sa hniezdujú k základovému slovu. Výnimkou sú tie substantívne zdrobneniny, pri ktorých sa lexikalizoval aj iný význam ako len deminutívny, napr. *jablko* – *jablčko* 1. zdrob. expr. menšie jablko, 2. anat. okružla (sezamská) kosť v šľache stehnového svalu.

LITERATÚRA

Цветанка АВРАМОВА, 2006: О прагматико-стилистической функции производного слова. *Функциональные аспекты словаобразования. Доклады IX Міжнароднай навуковай канферэнцыі Камісіі па славянскаму словаўтварэнню пры Міжнародным камітэце славістаў. Мінск/Беларусь 9–14 кастрычніка 2006 г.* Рэд. А. А. Лукашанец. Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Мінск: ВТАА Права і эканоміка. 22–37.

Ľubica BALÁŽOVÁ, 2009: O deminutívnej lexike v Slovníku súčasného slovenského jazyka. *Bulharská a slovenská lexikografia v zjednotenej Európe. Zborník z medzinárodnej konferencie venovanej pamiatke prof. Vesy Kiuvlievovej-Mišajkovovej, DrSc.* Red. M. Košková, M. Čoroleeva. Bratislava – Veliko Trnovo: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Institut za blgarski jezyk prof. Ľubomir Andrejčin pri BAN. 142–151.

Ľubica BALÁŽOVÁ, 2010: Osobné (depersonálne) deminutíva: špecifická polysémia a jej lexikografické spracovanie. *Slovo – Tvorba – Dynamickosť. Na počesť Kláry Buzássyovej.* Red. M. Šimková. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. 209–223.

Jarmila BARTÁKOVÁ, 1995: Modifikované slovesá s morféomou -k- v slovenčine a češtine. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná. A. 43.* Red. I. Pospíšil. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 105–111.

Klára BUZÁSSYOVÁ, Alexandra JAROŠOVÁ (eds.), 2006: *Slovník súčasného slovenského jazyka. a–g*. [1. zv.]. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. 1134.

Klára BUZÁSSYOVÁ, 2008: Sémantické a štylistické aspekty obmedzeného hniezdovania vo výkladovom slovníku. *Lexikografie v kontextu informační společnosti. Sborník příspěvků z pracovního setkání. Praha 4–6. 6. 2007.* Red. A. Rangelova, J. Světlá, A. Jarošová. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. 113–122.

Miloš DOKULIL, 1982: K otázce slovnědruhových převodů a přechodů, zvl. transpozice. *Slovo a slovesnost* 43/4, 257–271.

Juraj FURDÍK, 2004: *Slovenská slootovorba*. Red. M. Ološtiak. Prešov: Náuka. 200.

Júlia HANSMANOVÁ, 2010: Intenzifikácia. *Morfologické aspekty súčasnej slovenčiny*. Ed. J. Dolník. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. 401–448.

Ján HORECKÝ, 1959: *Slovotvorná sústava slovenčiny*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV. 218.

Ján HORECKÝ, 1971: *Slovenská lexikológia. I. Tvorenie slov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 253.

Martina IVANOVÁ, 2006: Afixy – frekvenčná, obsahovo-formálna a funkčná charakteristika. *Morfematický výskum slovenčiny (možnosti jeho štatistického, elektronického a didaktického spracovania). Venované pamiatke Jána Horeckého.* Red. M. Sokolová, M. Ivanová, M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 111–144.

Alexandra JAROŠOVÁ, Klára BUZÁSSYOVÁ (eds.), 2011: *Slovník súčasného slovenského jazyka. h–l*. [2. zv.]. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. 1088.

Mira NÁBĚLKOVÁ, 2010: Domiská, knižiská, psiská a iné modifikačné substantívne deriváty v slovensko-českom pohľade. *Slovo – Tvorba – Dynamickosť. Na počesť Kláry Buzássyovej.* Red. M. Šimková. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. 396–425.

Alicja NAGÓRKO, 2003: Tendencje w sferze pragmatyczno-stylistycznej. *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich 1. Słowotwórstwo i Nominacja*. Red. I. Ohnheiser. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej i Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. 189–197.

Zuzana ONDRÁČKOVÁ, 2010: *Komparatívny výskum detskej lexiky*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. 249. Dokument je umiestnený na [www stránke Univerzitetnej knižnice PU](http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Ondrackova1/index.html) <<http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Ondrackova1/index.html>> od 19.04.2010.

Mária PISÁRČIKOVÁ, 1981a: Sémantická analýza slovíes s príznakmi deminutívnosti. *Jazykovedné štúdie*. 16. *Materiály z vedeckej konferencie o sémantike* (Smolenice, 14.–17. januára 1980). Red. J. Ružička. Bratislava: Veda. 221–223.

Mária PISÁRČIKOVÁ, 1981b: Slovesá s príznakom zdobenosti a ich synonymické vzťahy. *Kultúra slova* 15/2, 33–38.

Michał SARNOWSKI, 1991: Deminutivum jako znak ironii. *Język a kultura 3 – Wartości w języku i tekście*, 41–50. Dostupné na: <<http://www.lingwistyka.uni.wroc.pl/jk/JK-03/JK3-sarnowski.pdf>>.

Ella SEKANINOVÁ, 1980: *Sémantická analýza predponového slovesa v ruštine a slovenčine*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. 200.

Daniela SLANČOVÁ, 1999: *Reč autority a lásky. Reč učiteľky materskej školy orientovaná na dieťa – opis registra*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 278.

Daniela SLANČOVÁ, Stanislava ZAJACOVÁ, 2007: Komunikačný register ako prostriedok verbálnej socializácie dieťaťa. *Jazyk a komunikácia v súvislostiach II. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 6.–7. 9. 2007 na Katedre slovenského jazyka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave*. Red. O. Orgoňová. Bratislava: Univerzita Komenského. 153–163.

Slovenský národný korpus – 6.0-juls-all + Dictum + Iura + Bruna + Wanda 1.0.20. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2013.

Slovenský národný korpus – prim-6.0-juls-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2013. Dostupný z <<http://korpus.juls.savba.sk>>.

Slovník súčasného slovenského jazyka. m–n. [3. zv.]. (pracovná elektronická verzia 2015).

Miloslava SOKOLOVÁ, 2007: Vzťah slovnodruhových a onomaziologických kategóriálnych významov. *Sprachliche Kategorien und die slawische Wortbildung. Slawische Forschungen und Texte 6*. Ed. H. Burkhardt, A. Nagórko. Hildesheim, Zürich, New York. 178–195.

Miloslava SOKOLOVÁ, Martin OLOŠTIAK, Martina IVANOVÁ, František ŠIMON, Beáta CZÉREOVÁ, Katarína VUŽŇÁKOVÁ, Vladimír BENKO, Gustáv MOŠKO, 2005: *Slovník koreňových morfév slovenčiny*. 1. vyd. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 584.

Miloslava SOKOLOVÁ, Martin OLOŠTIAK, Martina IVANOVÁ, František ŠIMON, Beáta CZÉREOVÁ, Katarína VUŽŇÁKOVÁ, Vladimír BENKO, Gustáv MOŠKO, 2012: *Slovník koreňových morfév slovenčiny*. 3., upravené a doplnené vyd. Hl. red. M. Sokolová, M. Ološtiak, M. Ivanová. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 690.

Jozef ŠTOLC, 1958: K morfológii deminutív v slovenčine. *Jazykovedné štúdie*. 3. *Spisovný jazyk*. Red. J. Ružička. Bratislava: Vydavateľstvo SAV. 19–81.

Katarína VUŽŇÁKOVÁ, 2006: *Problémy lexikografického zachytenia slovotvorného systému slovenčiny*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. 163. Dokument je umiestnený

na www stránke Univerzitnej knižnice PU <<http://www.pulib.sk/elpub2/PF/Vuznakova1/index.htm>> od 7. 4. 2006.

Katarína VUŽŇÁKOVÁ, 2012: *Kompozitá v slovenčine*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta. 189.

Jaroslav ZIMA, 1961: *Expresivita slova v súčasnej češtině. Studie lexikologická a stylistická*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. 139.

SUMMARY

Verbal Diminutives in Slovak¹⁰

Verbal diminutives are modification derivatives, which denominate the same process as their verbal word-formative motivative word, but express the intensity of the author's experience, not of the process itself. The intensity of experience is demonstrated by adding expressivity or by the strengthening/weakening of existing expressivity in relation to the basic motivative word comparative to correlative word.

The most typical representative units are verbal diminutives derived from verbs (non-motivated verbs *robiť* → *robkať* [to work → to work expressed in a gentle way] or deinterjective verbs *buch* → *búchať* → *buchkať* [to slam → to slam expressed in a gentle way]). The verbs derived directly from interjections (*ťap-ťap* → *ťapkať* [to clap]) or by analogical derivation (*badkať* [to move with difficulties expressed in a gentle way]) are the problematic ones. These types do not have their correlative word – motivative verb. Their suffix *-k-* is not a pure diminutive derivative morpheme, but these verbs are close to diminutives because of this suffix and their expressivity. Many diminutives belong to the lexis orientated to children. The children's words often come from interjections and have a lot of variants (*haja* → *hajať* → *hajkať/hajinkať/hajenkať/hajuškať* [to sleep expressed in a childlike way]).

In monolingual dictionaries, the verbal diminutives are compiled separately from their basic verb (*krívať* – *krivkať* [to limp – to limp expressed in a gentle way]), while noun diminutives are ordered under the headword (except of noun diminutives with more meanings, e. g. *jablko* – *jabĺčko*; *apple* – 1. little apple, 2. anat. *knee-cap*).

¹⁰ Ďakujem PhDr. Dane Guričanovej a Mgr. Elene Guričanovej za pomoc s anglickým prekladom.